

KLUB SVOJCEV V DOMU UPOKOJENCEV V TRBOVLJAH

PSIHOSOCIALNE ZNAČILNOSTI SVOJCEV

Namestitev starega človeka v ustanovi za stare ljudi je velika psihosocialna sprememba zanj, prav tako pa tudi za njegove svojce.

Zunanje spremembe, ki jih doživljajo svojci, so očitne. Prej so živeli skupaj ali so svojca, če niso živeli skupaj, obiskovali na njegovem domu; zdaj ga bolj ali manj pogosto obiskujejo v javni ustanovi. Prej so bili navajeni na njegov vedenjski vzorec, zdaj se ob njihovem obisku obnaša zelo drugače. Prej je bila verjetno vsa njihova pozornost osredotočena na njegovo varstvo, prehrano in bolezen, zdaj, ko za vse to poskrbijo v ustanovi, je uspeh ali neuspeh njihovega odnosa odvisen od kakovosti komuniciranja pri obisku.

Še večje so notranje, psihične spremembe pri svojcih. V ustanovo so ga morali oddati, ker niso mogli več skrbeti zanj doma, a čustveno so zaradi tega navadno zbegani in ambivalentni; nihajo med zadovoljstvom, da so dobili mesto za svojca v domu, kjer je na varnem in je zanj dobro poskrbljeno, in občutki krivde in sramu pred sabo, njim, sorodniki, sosedi. Ambivalentna čustva so moreči spremljevalec, ki jim požira potrebno energijo za lastno kakovostno življenje in za kakovostno sožitje s svojcem v ustanovi.

Svojci starega človeka, ki je v domu za stare ljudi, imajo nekatere psihosocialne značilnosti.

- Osebne stiske po oddaji svojca v dom, občutki krivde, ambivalentna čustva, praznina za njim in podobno.
- Socialna nezmožnost za kakovostno komuniciranje z ostarelim svojcem v domu, z njegovimi sostanovalci in z osebjem, pa tudi z ljudmi zunaj doma o vsebinah, ki se nanašajo na odhod svojca v dom za stare ljudi.
- Nerazumevanje starostnih sprememb in boleznih pri svojcu (na primer demence), še

zlasti pa nezmožnost, da bi te spremembe tvorno sprejemali.

- Razraščanje strahu pred lastno starostjo v ogledalu doma za stare in svojca. Iz tega izvira odpor do ustanove, izogibanje obiskom svojca v domu, pretirana kritičnost in zahtevnost do strežnega osebja in podobni socialno neugodni odzivi.
- Občutek osamljenosti pred vsemi temi problemi; svojec doživlja, kot da je popolnoma sam s temi problemi in da ga nihče ne more prav razumeti.

Kakovost psihosocialnega življenja starih ljudi v ustanovi je odvisna od petih skupin: vodstva doma, vsega osebja v domu, sostanovalcev, svojcev in sodelovanja socialnega okolja z ustanovo. Svojci imajo torej nepogrešljivo mesto v oblikovanju kakovostnega doma za stare ljudi. Če stanovalec nima svojcev ali ga ti ne obiskujejo redno, je mogoče to praznino zapolniti le z rednim osebnim družabništvom prostovoljca izven doma.

Na dlani je torej prednostna potreba po sistematičnem strokovnem delu s svojci oskrbovancev doma za stare ljudi.

SOCIALNA MREŽA

Dom upokojencev Franc Salamon Trbovlje je vpet v staro rudarsko jedro. Kompleks sestavljajo tudi upokojenska stanovanja v neposredni bližini doma. Dom je bil odprt v letu 1979. Rasel je in se razvijal četrto stoletje. Poznan je zlasti po svojih odprtih vratih, saj vsakodnevno življenje v njem poleg stanovalcev in zaposlenih obogatijo še zunanji sodelavci, prostovoljci, javni delavci in pripravniki. Socialno mrežo širimo tudi navzven. Zelo dobro poskrbimo za družabno življenje z različnimi kulturnimi prireditvami, izleti, obiski po

Sloveniji. V domu živi 205 stanovalcev, storitve pa ponuja tudi zunanjim ljudem – fizioterapijo, frizerske storitve, pranje perila, pomoč na domu in družabništvo.

Posebna značilnost trboveljskega okolja je velika socialna odprtost, občutljivost za potrebe bližnjega in solidarnost. Zdi se, da je to nakopičeni socialni kapital stoletnega trdega rudarskega življenja pod zemljo in sosedskega sodelovanja pri reševanju stisk njihovih družin v rudarskih kolonijah. To krajevno značilnost smo doživljali strokovnjaki Inštituta Antona Trstenjaka kot glavni podporni dejavnik v skupnosti, ko nam je Dom upokojencev Franc Salamon leta 1999 naročil, naj izpopolnimo domsko mrežo skupin starih za samopomoč. Že prva učna skupina prostovoljk za voditelje skupin v Trbovljah je izkazala izjemen posluš za potrebe starih ljudi, zmožnosti za delo z njimi in za medsebojno sodelovanje med samimi prostovoljci ter med prostovoljci in zaposlenimi v domu. Naslednje leto je bil projekt razširjen na celotno trboveljsko občino. Začeli smo obsežen program skupnostnega informiranja in ozaveščanja prebivalstva občine o kakovostnem staranju, pripravi na starost in pomenu solidarnega sožitja med generacijami. Vzporedno je potekalo menedžersko svetovanje vodstvom doma in občine ter projektno načrtovanje akcij in programov za kakovostno staranje in medčloveško in medgeneracijsko sožitje v skupnosti in domu za stare ljudi.

Odziv je bil nadpovprečen; po nekaj letih dela ima občina z 18.000 prebivalci okrog 100 usposobljenih prostovoljcev za medgeneracijsko druženje s starimi ljudmi, med katerimi je tudi precej dijakov. V domu upokojencev deluje 11 medgeneracijskih skupin in številna osebna družabništva zunanjih prostovoljcev s stanovalci, v domačem okolju te skupnosti pa 13 skupin in še veliko več osebnih družabniških povezav. Za Trbovlje je značilna izredno visoka brezposelnost in tudi med prostovoljkami jih je veliko brezposelnih. Mateja Eržen je raziskala to značilnost in potrdila Franklovo spoznanje iz leta gospodarske krize 1929 na Dunaju, da je organizirano prostovoljsko delo brezposelnih uspešen način za premagovanje njihovih hudih psihičnih in socialnih stisk (Eržen 2005).

V okviru informiranja in ozaveščanja so bila tudi predavanja za svojce stanovalcev v domu za stare ljudi, tečajji zanje in ustanovitev kluba svojcev, ki je bil prvi v Sloveniji.

Danes imajo prostovoljski in drugi programi za kakovostno staranje in sožitje med generacijami v Trbovljah stabilno samoorganizacijo. Zanj skrbi gerontološko in menedžersko usposobljena socialna delavka, organizatorica tovrstne socialne mreže. Občina ima namen skupaj z domom upokojencev Franc Salamon ustanoviti občinski medgeneracijski center. Že več let pa imajo občinsko medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Upanje Trbovlje. V njegovem okrilju deluje iz leta v leto več programov; redno mesečno se srečuje pet intevizijskih skupin prostovoljskih voditeljev skupin in družabnikov s starimi ljudmi, v krajevni knjižnici so mesečni kulturni večeri ob knjigah na temo staranja in sožitja generacij, utečeno je tesno sodelovanje društva z domom upokojencev, društvom upokojencev, občino in drugimi civilnimi in javnimi subjekti, ki skrbijo za kakovostno staranje in sožitje generacij v občini in zunaj nje, organizirani so sprehodi, pohodi, izleti, pikniki, prireditve itn. V sklopu socialne mreže vseh treh programov deluje tudi klub svojcev starih ljudi z rednimi mesečnimi srečanji v skupini in z drugimi dejavnostmi, za katere se odločijo svojci.

VPELJAVA IN DELOVANJE KLUBOV SVOJCEV

Želja vodstva doma upokojencev Franc Salamon v Trbovljah, da bi sistematično pomagali svojcem svojih stanovalcev h kakovostnemu sodelovanju z domom, latentne stiske svojcev in realna možnost za izvedbo tovrstnega programa so se začele uresničevati na sestanku strokovnega sveta doma septembra 2003. Socialna delavka doma je zbrala skupino dvanajstih zainteresiranih svojcev in dom je naročil Inštitutu Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, da z njimi izvede tridnevni tečaj za boljše razumevanje družinskega člana, ki je v ustanovi za stare ljudi. Tečaj je potekal v treh srečanjih po eno popoldne na teden.

Po končanem tečaju se je skupina svojcev s socialno delavko Pavlino Žgajnar na čelu ustanovila kot prvi klub svojcev. Člani se sestanejo v domu vsak mesec za dve uri, izmenjujejo svoje dobre izkušnje pri stikih s svojci v domu, rešujejo svoja vprašanja, se izobražujejo in tudi razvedrijo, proslavljajo praznike ali priredijo skupini pohod. Prve mesece delovanja je inštitut mentorsko pomagal pri uvajanju v delo kluba.

Po skoraj treh letih dela je klub svojcev socialno trdna prijateljska skupina. Uspešno rešuje našete stiske in potrebe svojcev, ko odide njihov družinski član v dom za stare ljudi. Očitno pa jim daje še veliko več. Medtem je namreč že več članom kluba svojec v domu umrl, sami pa kljub temu ostajajo v klubu svojcev. Nekateri svojci so postali prostovoljci za druženje z stanovalci doma, ki nimajo svojcev. Klub je najtesneje povezan z vodstvom doma; je živ socialni most med ustanovo in njenim socialnim okoljem. Dom čuti živo potrebo po novih tečajih za svojce in ustanovitvi novega kluba za svojce, zlasti za svojce novo sprejetih stanovalcev doma; to ima v načrtu za bližnjo prihodnost.

Jože Ramovš
Danica Hren
Pavlina Žgajnar

VIR

ERŽEN, M. (2005). Brezposelne prostovoljke v mreži medgeneracijskih programov za kakovostno starost v Trbovljah. *Kakovostna starost*, 8, 2: 2-14.